LXVI Olimpiada Matematyczna

Rozwiązania zadań konkursowych
zawodów stopnia trzeciego
13 kwietnia 2015 r. (pierwszy dzień zawodów)

Zadanie **1.** W trójkącie ABC kąt przy wierzchołku A jest najmniejszy. Punkty D i E leżą odpowiednio na bokach AB i AC, przy czym $\sphericalangle CBE = \sphericalangle DCB = \sphericalangle BAC$. Wykazać, że środki odcinków AB, AC, BE, CD leżą na jednym okręgu.

Rozwiązanie

Oznaczmy przez P, Q, R, S, T kolejno środki odcinków BC, CA, AB. BE, CD. Z twierdzenia Talesa wynika, że $PQ \parallel BA$, $QR \parallel CB$, $RP \parallel AC$. Punkt wspólny odcinka CD i prostej PQ jest więc środkiem odcinka CD, zatem jest to punkt T. Podobnie punkt S jest punktem wspólnym odcinka BE i prostej PR. Wynika stąd, że punkty Q, R, S i T — w tej kolejności — są wierzchołkami czworokąta wypukłego. Poza tym $\sphericalangle ABC = \sphericalangle TPC$, $\sphericalangle SPB = \sphericalangle ACB$. Stąd i założenia $\sphericalangle CAB = \sphericalangle DCB = \sphericalangle CBE$ wynika, że trójkąty ABC, BSP i CPT mają odpowiednio równe kąty, więc są podobne. Stąd zaś wynikają równości $\frac{PS}{PB} = \frac{CB}{CA}$ i $\frac{PT}{PC} = \frac{BC}{BA}$. Po podzieleniu tych równości stronami i uwzględnieniu równości $PB = PC$ otrzymujemy wzór $\frac{PS}{PT} = \frac{BA}{CA}$, który w połączeniu z równością $\sphericalangle BAC = \sphericalangle SPT$ (wynikającą z tego, że czworokąt $QARP$ jest równoległobokiem) pozwala stwierdzić, że trójkąt SPT jest podobny do trójkąta BAC.

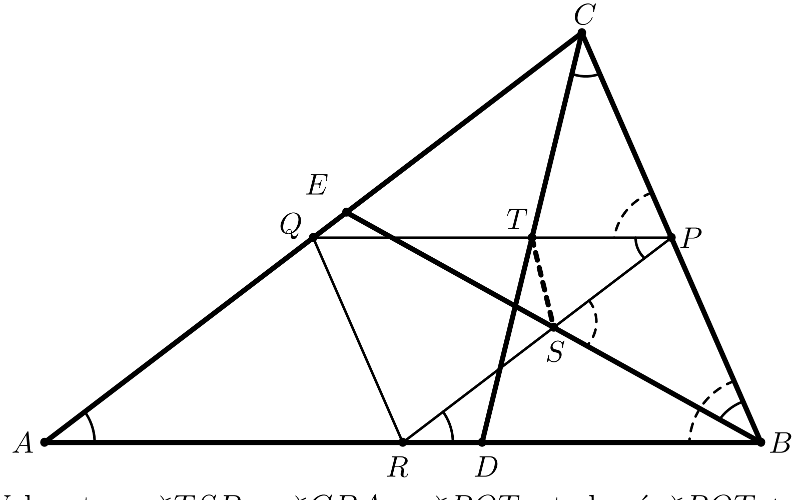

Wobec tego $\sphericalangle TSP = \sphericalangle CBA = \sphericalangle RQT$, stąd zaś $\sphericalangle RQT + \sphericalangle RST = \sphericalangle RQT + 180^\circ - \sphericalangle TSP = 180^\circ$, a to pozwala stwierdzić, że na czworokącie $QRST$ można opisać okrąg, co mieliśmy udowodnić.

Zadanie **2.** Niech P będzie wielomianem o współczynnikach rzeczywistych. Udowodnić, że jeśli dla pewnej liczby całkowitej k liczba $P(k)$ nie jest całkowita, to istnieje nieskończenie wiele takich liczb całkowitych m, dla których liczba $P(m)$ nie jest całkowita.

Rozwiązanie

Niech A_P będzie zbiorem złożonym z tych liczb całkowitych k, dla których liczba $P(k)$ nie jest całkowita. Załóżmy, że teza nie jest prawdziwa. Wtedy zbiór A_P, z założenia niepusty, ma skończenie wiele elementów. Niech P będzie wielomianem najniższego stopnia, dla którego teza jest nieprawdziwa, czyli dla którego zbiór A_P jest niepusty i skończony. Niech k_0 będzie największą liczbą w zbiorze A_P, a k_1 — najmniejszą. Niech $Q(x) = P(x+1) - P(x)$. Stopień wielomianu Q jest o 1 mniejszy od stopnia wielomianu P. Liczba $Q(k_0)$ nie jest całkowita (jako różnica liczby całkowitej $P(k_0+1)$ i niecałkowitej $P(k_0)$), zatem $k_0 \in A_Q$. Z definicji k_0 i k_1 wynika, że jeśli m jest liczbą całkowitą i $m > k_0$ lub $m < k_1 - 1$, to $Q(m)$ też jest całkowite jako różnica liczb całkowitych, więc $m \notin A_Q$. Przeczy to temu, że P jest wielomianem najniższego stopnia, dla którego zbiór A_P jest niepusty i skończony.

Uwaga. Niech P będzie wielomianem stopnia d. Niech $P_1(x) = P(x+1) - P(x)$. P_1 jest wielomianem stopnia $d-1$. Niech $P_{j+1} = P_j(x+1) - P_j(x)$ dla $j = 1, 2, \ldots, d-1$. Jasne jest, że P_2 jest wielomianem stopnia $d-2$, P_3 — wielomianiem stopnia $d-3$, itd. Wobec tego P_d jest wielomianem stopnia 0, czyli stałą. Wynika stąd natychmiast, że jeśli wielomian stopnia d przyjmuje wartości całkowite dla $d+1$ kolejnych liczb całkowitych, to jedyna wartość wielomianu P_d jest całkowita. Istnieje taka liczba całkowita m, że $P_{d-1}(m)$ jest całkowite. Stąd wynika, że wszystkie wartości wielomianu P_{d-1}, przyjmowane w punktach całkowitych, są całkowite: $P_{d-1}(m+1) = P_{d-1}(m) + P_d(m)$, $P_{d-1}(m+2) = = P_{d-1}(m+1) + P_d(m)$ itd. oraz $P_{d-1}(m-1) = P_{d-1}(m) - P_d(m)$, $P_{d-1}(m-2) = P_{d-1}(m-1) - P_d(m)$ itd. Stąd wynika, że taką samą własność ma wielomian P_{d-2}, bo $P_{d-2}(n+1) = P_{d-2}(n) + P_{d-1}(n)$, itd. (formalnie znów rozumowanie indukcyjne).

Zadanie **3.** Znaleźć największą liczbę naturalną m o następującej własności: wśród pięciu dowolnie wybranych podzbiorów 500-elementowych zbioru $\{1, 2, \ldots, 1000\}$ istnieją dwa zbiory, których część wspólna liczy co najmniej m elementów.

Rozwiązanie

Wykażemy najpierw, że $m \geqslant 200$. Niech A_1, A_2, A_3, A_4 i A_5 będą podzbiorami 500–elementowymi zbioru $\{1, 2, \ldots, 1000\}$. Niech $a_{i,j} = 1$, gdy $i \in A_j$ oraz $a_{i,j} = 0$ w przeciwnym przypadku. Dla każdego $j \in \{1, 2, 3, 4, 5\}$ zachodzi więc równość $a_{1,j} + a_{2,j} + \ldots + a_{1000,j} = 500$. Niech $s_i = a_{i,1} + a_{i,2} + a_{i,3} + a_{i,4} + a_{i,5}$ dla każdego $i \in \{1, 2, \ldots, 1000\}$. Wtedy $s_1 + s_2 + \ldots + s_{1000} = 2500$. Dla każdej liczby $i \in \{1, 2, \ldots, 1000\}$ zachodzi równość:

$$s_i^2 = a_{i,1}^2 + a_{i,2}^2 + a_{i,3}^2 + a_{i,4}^2 + a_{i,5}^2 + {}$$
$$+ 2(a_{i,1}a_{i,2} + a_{i,1}a_{i,3} + a_{i,1}a_{i,4} + a_{i,1}a_{i,5} + a_{i,2}a_{i,3} + \ldots + a_{i,4}a_{i,5}) =$$
$$\underset{\text{dla każdej pary}(i,j)}{\overset{a_{i,j}^2 = a_{i,j}}{=\!=\!=\!=\!=}} a_{i,1} + a_{i,2} + a_{i,3} + a_{i,4} + a_{i,5}$$
$$+ 2(a_{i,1}a_{i,2} + a_{i,1}a_{i,3} + a_{i,1}a_{i,4} + a_{i,1}a_{i,5} + a_{i,2}a_{i,3} + \ldots + a_{i,4}a_{i,5}) =$$
$$= s_i + 2(a_{i,1}a_{i,2} + a_{i,1}a_{i,3} + a_{i,1}a_{i,4} + a_{i,1}a_{i,5} + a_{i,2}a_{i,3} + \ldots + a_{i,4}a_{i,5}).$$

Wobec tego

$$2(a_{i,1}a_{i,2} + a_{i,1}a_{i,3} + a_{i,1}a_{i,4} + a_{i,1}a_{i,5} + a_{i,2}a_{i,3} + \ldots + a_{i,4}a_{i,5}) = s_i^2 - s_i.$$

Jeśli $i \in A_j \cap A_k$, to $a_{i,j}a_{i,k} = 1$, a gdy $i \notin A_j \cap A_k$, to $a_{i,j}a_{i,k} = 0$. Wobec tego $|A_j \cap A_k| = a_{1,j}a_{1,k} + a_{2,j}a_{2,k} + \ldots + a_{1000,j}a_{1000,k}$, gdzie $|B|$ oznacza liczbę elementów zbioru B. Stąd wynika równość

$$|A_1 \cap A_2| + |A_1 \cap A_3| + \cdots + |A_4 \cap A_5| =$$
$$= \tfrac{1}{2}(s_1^2 - s_1 + s_2^2 - s_2 + \ldots + s_{1000}^2 - s_{1000}) =$$
$$= \tfrac{1}{2}\big((s_1 - 2)(s_1 - 3) + (s_2 - 2)(s_2 - 3) + \ldots + (s_{1000} - 2)(s_{1000} - 3)\big) +$$
$$+ \tfrac{1}{2}\big(4s_1 - 6 + 4s_2 - 6 + \ldots + 4s_{1000} - 6\big) =$$
$$= \tfrac{1}{2}\big((s_1 - 2)(s_1 - 3) + \ldots + (s_{1000} - 2)(s_{1000} - 3)\big) + \tfrac{1}{2}(4 \cdot 2500 - 6 \cdot 1000) =$$
$$= \tfrac{1}{2}\big((s_1 - 2)(s_1 - 3) + \ldots + (s_{1000} - 2)(s_{1000} - 3)\big) + 2000.$$

Ponieważ s_i jest liczbą całkowitą, więc $(s_i - 2)(s_i - 3) \geqslant 0$. Wykazaliśmy, że $|A_1 \cap A_2| + |A_1 \cap A_3| + \cdots + |A_4 \cap A_5| \geqslant 2000$. Wynika stąd, że dla pewnej pary (j, k) zachodzi nierówność $|A_j \cap A_k| \geqslant \frac{1}{10} \cdot 2000 = 200$. Wykazaliśmy, że $m \geqslant 200$.

Zdefiniujemy takie zbiory $A_1, \ldots, A_5$, że $|A_j \cap A_k| \geqslant 200$. Tym samym wykażemy, że minimalną wartością liczby m jest 200. Ponieważ liczby $a_{i,j}$, $1 \leqslant i \leqslant 1000$, $1 \leqslant j \leqslant 5$, jednoznacznie definiują zbiory A_1, A_2, A_3, A_4, A_5, więc wystarczy je określić tak, by $a_{1,j} + a_{2,j} + \ldots + a_{1000,j} = 500$ (zbiór A_j ma mieć 500 elementów) i by $a_{1,j}a_{1,k} + a_{2,j}a_{2,k} + \ldots + a_{1000,j}a_{1000,k} = 200$ (zbiór $A_j \cap A_k$ ma mieć 200 elementów). Ostatnia nierówność dowodu staje się równością wtedy i tylko wtedy, gdy $(s_i - 2)(s_i - 3) = 0$ dla każdego i, czyli gdy $s_i \in \{2, 3\}$. Liczby $a_{i,j}$ będą tak zdefiniowane, że wśród liczb $s_1, s_2, \ldots, s_{1000}$ liczba 3 pojawi się 500 razy i tyleż razy pojawi się liczba 2. Definiujemy

$a_{1,1} = 1$	$a_{1,2} = 1$	$a_{1,3} = 1$	$a_{1,4} = 0$	$a_{1,5} = 0$
$a_{2,1} = 0$	$a_{2,2} = 1$	$a_{2,3} = 1$	$a_{2,4} = 1$	$a_{2,5} = 0$
$a_{3,1} = 0$	$a_{3,2} = 0$	$a_{3,3} = 1$	$a_{3,4} = 1$	$a_{3,5} = 1$
$a_{4,1} = 1$	$a_{4,2} = 0$	$a_{4,3} = 0$	$a_{4,4} = 1$	$a_{4,5} = 1$
$a_{5,1} = 1$	$a_{5,2} = 1$	$a_{5,3} = 0$	$a_{5,4} = 0$	$a_{5,5} = 1$
$a_{6,1} = 1$	$a_{6,2} = 0$	$a_{6,3} = 1$	$a_{6,4} = 0$	$a_{6,5} = 0$
$a_{7,1} = 0$	$a_{7,2} = 1$	$a_{7,3} = 0$	$a_{7,4} = 1$	$a_{7,5} = 0$
$a_{8,1} = 0$	$a_{8,2} = 0$	$a_{8,3} = 1$	$a_{8,4} = 0$	$a_{8,5} = 1$
$a_{9,1} = 1$	$a_{9,2} = 0$	$a_{9,3} = 0$	$a_{9,4} = 1$	$a_{9,5} = 0$
$a_{10,1} = 0$	$a_{10,2} = 1$	$a_{10,3} = 0$	$a_{10,4} = 0$	$a_{10,5} = 1$

Kończymy definiowanie pisząc $a_{10+i,j} = a_{i,j}$ dla $i \in \{1, 2, \ldots, 990\}$, $j \in \{1, 2, 3, 4, 5\}$, czyli powtarzamy napisane dziesięć wierszy 100 razy. Otrzymujemy więc wzory $A_1 = \{1, 4, 5, 6, 9, 11, 14, 15, 16, 19, \ldots\}$, $A_2 = \{1, 2, 5, 7, 10, 11, 12, 15, 17, 20, \ldots\}$, itd. Jasne jest, że $|A_j| = 500$ dla $j \in \{1, 2, 3, 4, 5\}$ oraz $|A_j \cap A_k| = 200$ dla $j, k \in \{1, 2, 3, 4, 5\}$, $j < k$.

Uwaga. Jeśli $s_1, s_2, \ldots, s_{1000} \in \mathbb{R}$ i $s_1 + s_2 + \ldots + s_{1000} = 2500$, to ponieważ funkcja $x^2 - x$ jest ściśle wypukła, więc (nierówność Jensena)

$$s_1^2 - s_1 + s_2^2 - s_2 + \ldots + s_{1000}^2 - s_{1000} \geqslant$$
$$\geqslant 1000\Big(\big(\tfrac{s_1 + s_2 + \ldots + s_{1000}}{1000}\big)^2 - \big(\tfrac{s_1 + s_2 + \ldots + s_{1000}}{1000}\big)\Big) = 1000(2{,}5^2 - 2{,}5) = 3750$$

przy czym równośc zachodzi wtedy i tylko wtedy, gdy $s_i = 2,5$ dla każdego i. W zadaniu szacowaliśmy tę sumę (2000 składników) zakładając, że liczby $s_1, s_2, \ldots, s_{1000}$ są całkowite. Całkowitymi sąsiadami liczby 2,5 są liczby 2 i 3. Stąd pomysł użycia równości $s^2 - s = (s - 2)(s - 3) + 4s - 6$.

LXVI Olimpiada Matematyczna

Rozwiązania zadań konkursowych
zawodów stopnia trzeciego

14 kwietnia 2015 r. (drugi dzień zawodów)

Zadanie **4.** Rozwiązać układ równań

$$\begin{cases} x+y+z=1 \\ x^5+y^5+z^5=1 \end{cases}$$

w liczbach rzeczywistych x, y, z.

Rozwiązanie pierwsze Każda z trójek postaci $(t,-t,1)$, $(t,1,-t)$, $(1,t,-t)$ jest rozwiązaniem układu równań. Załóżmy teraz, że trójka (x,y,z) jest rozwiązaniem. Ze względu na symetrię układu możemy założyć, że $z \leqslant 1$ oraz $x \geqslant y$. Wtedy $x+y=1-z \geqslant 0$. Załóżmy, że dla pewnego $r>0$ również trójka $(x+r, y-r, z)$ jest rozwiązaniem układu. Wtedy $1-z^5=(x+r)^5+(y-r)^5=x^5+y^5+5r(x^4-y^4)+10r^2(x^3++y^3)+10r^3(x^2-y^2)+5r^4(x+y)=1-z^5+5r(x-y)(x+y)(x^2++y^2)+10r^2(x+y)(x^2-xy+y^2)+10r^3(x-y)(x+y)+5r^4(x+y)==1-z^5+5r(x-y)(x+y)(x^2+y^2)+5r^2(x+y)((x-y)^2+x^2+y^2)++10r^3(x-y)(x+y)+5r^4(x+y) \geqslant 1-z^5$ przy czym ostatnia nierówność staje się równością wtedy i tylko wtedy, gdy $x+y=0$, czyli gdy $z=1$, ale wtedy $y=-x$. Wobec tego dla każdego $z<1$ istnieje co najwyżej jedna taka para (x,y), że $x \geqslant y$ i trójka (x,y,z) jest rozwiązaniem badanego układu równań. Wykazaliśmy tym samym, że rozwiązań różnych od podanych na wstępie nie ma.

Rozwiązanie drugie Jeśli trójka (x,y,z) jest rozwiązaniem danego układu równań, to $0=(x+y+z)^5-x^5-y^5-z^5=5(x+y)(y++z)(z+x)(x^2+y^2+z^2+xy+yz+zx)=\frac{5}{2}(x+y)(y+z)(z+x)\big((x++y)^2+(y+z)^2+(z+x)^2\big)$, zatem ta równość zachodzi wtedy i tylko wtedy, gdy zachodzi co najmniej jedna z równości $x+y=0$, $y+z=0$ lub $z+x=0$. Z pierwszej z nich wynika, że $z=1$, z drugiej — $x=1$, a z trzeciej — $y=1$.

Uwaga. Niech $w(x,y,z)=(x+y+z)^5-x^5-y^5-z^5$. Mamy $w(-y,y,z)==0$. Wobec tego jeśli potraktujemy wielomian w zmiennych x,y,z jako wielomian zmiennej x, którego współczynnikami są wielomiany zmiennych y,z, to jest on podzielny przez wielomian $x-(-y)=x+y$. Wynik jest wielomianem trzech zmiennych (lub zmiennej x, którego współczynnikami są wielomiany zmiennych y,z). Ponieważ $w(x,-z,z)=0$, więc jest on (jako wielomian zmiennej y) podzielny przez wielomian $y-(-z)=y+z$. Wynik dzielenia potraktowany jako wielomian zmiennej z jest podzielny przez $z+x$. Wobec tego istnieje wielomian taki v zmiennych x,y,z, że $w(x,y,z)=(x+y)(y+z)(z+x)v(x,y,z)$. Ponieważ wielomiany w oraz $(x+y)(y+z)(z+x)$ są symetryczne, więc również wielomian v jest symetryczny. Ponieważ $w(tx,ty,tz)=t^5w(x,y,z)$ i $(tx+ty)(ty+tz)(tz+tx)=t^3(x+y)(y+z)(z+x)$ dla każdej czwórki liczb t,x,y,z, więc $v(tx,ty,tz)=t^2v(x,y,z)$, a stąd wynika od razu, że istnieją takie liczby a,b, że $v(x,y,z)=ax^2+ay^2+az^2+bxy++byz+bzx$ dla dowolnych liczb x,y,z. Mamy $\frac{w(1,1,0)}{(1+1)(1+0)(0+1)}=15$ oraz $\frac{w(2,1,0)}{(2+1)(1+0)(0+2)}=35$, więc $15=v(1,1,0)=2a+b$ i $35=v(2,1,0)==5a+2b$, zatem $a=5a+2b-2(2a+b)=35-30=5$, więc $b=15-2\cdot 5=5$. Stąd wynika równość $(x+y+z)^5-x^5-y^5-z^5==5(x+y)(y+z)(z+x)(x^2+y^2+z^2+xy+yz+zx)$ dla wszystkich trójek (x,y,z). Wreszcie można ten układ rozwiązać traktując np. z jako parametr i wyznaczyć x i y w zależności od z, ale tego już robić nie będziemy.

Zadanie **5.** Dowieść, że przekątne wypukłego czworokąta są prostopadłe wtedy i tylko wtedy, gdy wewnątrz tego czworokąta znajduje się punkt, którego rzuty prostokątne na boki czworokąta są wierzchołkami prostokąta.

Rozwiązanie

Udowodnimy najpierw, że jeśli taki punkt istnieje, to przekątne są prostopadłe. Wierzchołki czworokąta oznaczmy kolejno literami A,B,C,D. Niech P oznacza punkt, którego rzuty prostokątne na boki czworokąta są wierzchołkami prostokąta. Te rzuty oznaczamy literami Q,R,S,T, przy czym punkt Q leży na boku AB, R — na boku BC itd. Na każdym z czworokątów $AQPT$, $BRPQ$, $CSPR$ i $DTPS$ można opisać okrąg, bo w każdym dwa przeciwległe kąty sa proste, więc ich sumą jest $180°$. Niech O_A, O_B, O_C, O_D będą środkami odcinków PA, PB, PC, PD. Są to środki okręgów opisanych odpowiednio na $AQPT$, $BRPQ$, $CSPR$ i $DTPS$ (środek okręgu opisanego na trójkącie prostokątnym to środek jego przeciwprostokątnej). Niech M będzie środkiem odcinka QT, a N — odcinka RS. Punkt O_A równooddalony od Q i od T leży na symetralnej odcinka QT. Podobnie punkt O_C leży na symetralnej odcinka RS. Symetralną odcinków RS i QT jest prosta MN, bo $QRST$ jest prostokątem. Wobec tego środki odcinków AP i CP, czyli punkty O_A i O_C leżą na prostej MN.

Trójkąty O_APO_C i APC są jednokładne względem punktu P w skali 2, więc $AC \parallel O_AO_C$, zatem przekątna AC danego czworokąta jest równoległa do boku QR prostokąta $QRST$. W taki sam sposób dowodzimy, że przekątna BD jest równoległa do boku RS tego prostokąta. Jeśli zdarzy się, że punkty O_A, P, O_C są współliniowe, to rozumowanie tylko uprości się. Udowodniliśmy, że z istnienia punktu P wynika prostopadłość przekątnych AC i BD.

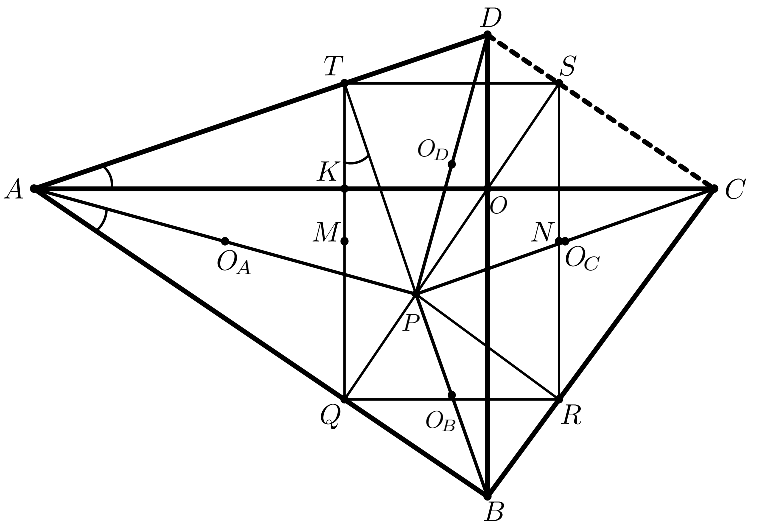

Trzeba teraz udowodnić, że z prostopadłości przekątnych AC i BD wynika istnienie punktu P, więc też prostokąta $QRST$. Niech O będzie punktem wspólnym przekątnych AC i BD. Bez straty ogólności rozważań można założyć, że $AO \geqslant OC$ i $BO \geqslant OD$. Niech ℓ_1 oznacza prostą symetryczną do AC względem dwusiecznej kąta $\sphericalangle DAB$, ℓ_2 — prostą symetryczną do prostej BD względem dwusiecznej kąta $\sphericalangle ABC$. Niech P będzie punktem wspólnym prostych ℓ_1 i ℓ_2. Z założeń $AO \geqslant OC$ i $BO \geqslant OD$ wynika, że P leży w trójkącie ABO, poza bokiem AB. Niech K będzie punktem wspólnym prostych AC i QT. Punkty T, Q, R są rzutami punktu P na proste DA, AB i BC. Na każdym z czworokątów $AQPT$ i $BRPQ$ można opisać okrąg. Stąd i z konstrukcji punktu P wynika, że $\sphericalangle QTP = \sphericalangle QAP = \sphericalangle KAT$. Wobec tego $\sphericalangle KAT + \sphericalangle KTA = \sphericalangle QTP + \sphericalangle KTA = 90°$, więc $\sphericalangle AKT = 90°$, zatem $QT \perp AC$ i wobec tego $QT \parallel BD$. W taki sam sposób dowodzimy, że $QR \parallel AC$. Wobec tego $QR \perp QT$. Niech S będzie czwartym wierzchołkiem prostokąta $TQRS$. Wykażemy, że S leży na odcinku CD. Punkt O_D jest środkiem okręgu opisanego na trójkącie prostokątnym PDT. Odcinek O_DO_B jest równoległy do odcinka BD, bo trójkąty O_DPO_B i DPB są jednokładne względem punktu P. Wobec tego $O_DO_C \perp TS \parallel QR$. Stąd wynika, że prosta O_DO_B jest symetralną odcinka TS. Wobec tego $O_DS = O_DT = O_DD = O_DP$, zatem O_D jest środkiem okręgu opisanego na czworokącie $SDTP$. Ponieważ PD jest średnicą tego okręgu, więc $\sphericalangle DSP = 90°$. Podobnie $\sphericalangle CSP = 90°$. Punkty C, D leżą więc na pr. prostopadłej do PS, co kończy dowód.

Uwaga. Można bez trudu wykazać (prosta algebra), że jeśli $O = (0,0)$, $A = (a,0)$, $B = (0,b)$, $C = (c,0)$ i $D = (0,d)$, to $P = \left(\frac{bd(a+c)}{ac+bd}, \frac{ac(b+d)}{ac+bd}\right)$, $Q = \left(\frac{abd}{ac+bd}, \frac{abc}{ac+bd}\right)$, $R = \left(\frac{bcd}{ac+bd}, \frac{abc}{ac+bd}\right)$, $S = \left(\frac{bcd}{ac+bd}, \frac{acd}{ac+bd}\right)$, $T = \left(\frac{abd}{ac+bd}, \frac{acd}{ac+bd}\right)$. Pokażemy, jak można to zrobić. Równanie prostej AB wygląda tak: $\frac{x}{a} + \frac{y}{b} = 1$. Sprawdzamy szybko: $\frac{a}{a} + \frac{0}{b} = 1$ oraz $\frac{0}{a} + \frac{b}{b} = 1$, więc współrzędne punktów A i B spełniają to równanie. Równania prostych BC, CD i DA wyglądają tak: $\frac{x}{c} + \frac{y}{b} = 1$, $\frac{x}{c} + \frac{y}{d} = 1$ i $\frac{x}{a} + \frac{y}{d} = 1$. Niech $Q_t = \left(t, b(1 - \frac{t}{a})\right)$, $R_t = \left(\frac{ct}{a}, b(1 - \frac{t}{a})\right)$, $S_t = \left(\frac{ct}{a}, d(1 - \frac{t}{a})\right)$, $T_t = \left(t, d(1 - \frac{t}{a})\right)$ — wyliczone zostały współrzędne tych punktów w zależności od pierwszej współrzędnej punktu Q_t, która została oznaczona literą t, w taki sposób, by punkt Q_t leżał na prostej AB, punkt R_t — na BC, punkt S_t — na BC, punkt T_t — na DA. Czworokąt $Q_tR_tS_tT_t$ jest prostokątem o bokach równoległych do osi układu współrzędnych. Znajdziemy taki punkt $P_d = (p,q)$, że odcinek P_dQ_t będzie prostopadły do prostej AB, a odcinek P_dR_t — prostopadły do prostej BC. Spełniona ma być równość $(p-t)\cdot\frac{1}{b} - (q-b+\frac{bt}{a})\cdot\frac{1}{a} = 0$ oraz $(p-\frac{ct}{a})\cdot\frac{1}{b} - (q-b+\frac{bt}{a})\cdot\frac{1}{c} = 0$. Odejmujemy od pierwszej pomnożonej przez a drugą pomnożoną przez c: $0 = (p-t)\frac{a}{b} - (p - \frac{ct}{a})\frac{c}{b} = \frac{p(a-c)}{b} + t\frac{c^2-a^2}{ab}$, więc $p = t\frac{c+a}{a}$. Obliczamy drugą współrzędną: $q = (p-t)\cdot\frac{a}{b} + b - \frac{bt}{a} = \frac{ct}{a}\cdot\frac{a}{b} + b - \frac{bt}{a} = b + t\frac{ac-b^2}{ab}$. W taki sam sposób znajdujemy taki punkt $P_g = (\tilde{p}, \tilde{q})$, że $P_gT_t \perp AD$ i $P_gS_t \perp AD$: $\tilde{p} = t\frac{c+a}{a} = p$ i $\tilde{q} = d + t\frac{ac-d^2}{ad}$. Obliczymy t z równania $q = \tilde{q}$: $d - b = t\frac{(ac-b^2)d-(ac-d^2)d}{abd} = t\frac{(ac+bd)(d-b)}{abd}$, zatem $t = \frac{abd}{ac+bd}$. Dla tego t otrzymujemy $P := P_d = P_g = \left(\frac{bd(a+c)}{ac+bd}, \frac{ac(b+d)}{ac+bd}\right)$. Rzutami punktu P na proste AB, BC, CD i DA są punkty $Q := Q_t = \left(\frac{abd}{ac+bd}, \frac{abc}{ac+bd}\right)$, $R := R_t = \left(\frac{bcd}{ac+bd}, \frac{abc}{ac+bd}\right)$, $S := S_t = \left(\frac{bcd}{ac+bd}, \frac{acd}{ac+bd}\right)$, $T := T_t = \left(\frac{abd}{ac+bd}, \frac{acd}{ac+bd}\right)$. Zauważyć należy jeszcze, że punkt P znajduje się po tej samej stronie prostej AB co punkty C, D, po tej samej stronie prostej BC co punkt A, D itd. Dla dowodu wystarczy spojrzeć na znak wyrażenia $\frac{x}{a} + \frac{y}{b} - 1$ po podstawieniu w miejsce (x, y) współrzędnych punktów P oraz np. C. Otrzymujemy $\frac{bd(a+c)}{a(ac+bd)} + \frac{ac(b+d)}{b(ac+bd)} - 1 = \frac{b^2d(a+c)+a^2c(b+d)-ab(ac+bd)}{ac+bd} = \frac{(b^2+a^2)cd}{ac+bd} < 0$ oraz $\frac{0}{a} + \frac{c}{a} - 1 = \frac{c-a}{a} < 0$. Pozostałe trzy sprawdzenia są analogiczne. o o przydługie opowiadanie ma pokazać, że w krótkim czasie można było znaleźć punkt P rozwiązując kilka równań liniowych.

Zadanie **6.** Wykazać, że dla każdej dodatniej liczby całkowitej a istnieje taka liczba całkowita $b > a$, że liczba $1 + 2^b + 3^b$ dzieli się przez liczbę $1 + 2^a + 3^a$.

Rozwiązanie

Dla $a = 1$ twierdzenie jest prawdziwe, bo $1 + 2 + 3 = 6$ jest dzielnikiem liczby $1 + 2^3 + 3^3 = 36$. Dalej zakładamy, że $a \geqslant 2$. Niech $1 + 2^a + 3^a = 2^r 3^s m$, gdzie r, s są nieujemnymi liczbami całkowitymi a m — dodatnią liczbą całkowitą niepodzielną ani przez 2, ani przez 3. Niech k będzie liczbą liczb względnie pierwszych z m ze zbioru $\{1, 2, \ldots, m\}$. Z twierdzenia Eulera wynika, że liczby $2^k - 1$ i $3^k - 1$ są podzielne przez m, zatem dla każdej dodatniej liczby całkowitej n liczby $2^{nk} - 1 = (2^k - 1)(2^{k(n-1)} + 2^{k(n-2)} + \ldots + 1)$ i $3^{nk} - 1 = (3^k - 1)(3^{k(n-1)} + 3^{k(n-2)} + \ldots + 1)$ są podzielne przez m. Jeśli $n \geqslant 0$ jest liczbą całkowitą, to liczba $3^{2n}+1 = (3^n+1)^2 - 2\cdot 3^n$ jest podzielna przez 2 i niepodzielna przez 4, natomiast liczba $3^{2n+1}+1$ jest podzielna przez 4, ale nie przez 8, bo: $3^{2n+1}+1 = 3(3^n-1)(3^n+1)+4$, liczba $(3^n - 1)(3^n + 1)$ dzieli się przez 8 jako różnica **kolejnych** liczb parzystych. Wobec tego $r = 1$ dla parzystych a oraz $r = 2$ dla nieparzystych a. Zachodzi nierówność $s < a$, bo $3^a > 2^a+1$, więc 3^a nie dzieli 2^a+1. Ponieważ 3^s jest dzielnikiem obu liczb $1+2^a+3^a$ i 3^a, więc jest dzielnikiem $1+2^a$. Niech $b = a+2ak$. Mamy $1+2^b+3^b-(1+2^a+3^a) = 2^a(2^{2ka}-1)+3^a(3^{2ka}-1)$. Liczby $2^{2ka}-1$ i $3^{2ka}-1$ dzielą się przez m. Liczby 3^a i $2^{2ka}-1 = (2^a-1)(2^a+1)(2^a+1)(2^{2a(k-1)}+2^{2a(k-2)}+\ldots+1)$ dzielą się przez 3^s. Liczby 2^2 i $3^{2ka} - 1$ dzielą się przez 4. Wobec tego różnica $1 + 2^b + 3^b - (1 + 2^a + 3^a)$ jest podzielna przez m, przez 3^s i przez 4, więc przez $1 + 2^a + 3^a$, co kończy dowód.